

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evaluační zpráva Jesenicko

Mgr. Zdenka Hilscher

Říjen 2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah

Seznam zkratk.....	3
Shrnutí evaluační zprávy	4
1 Úvod.....	5
2 Základní terminologie	5
3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ	7
3.1 Geografický a socioekonomický kontext.....	7
3.2 Podoba a rozsah sociálního vyloučení v lokalitě.....	9
3.3 Spolupráce Jesenicka s ASZ.....	9
4 Zadání a cíle evaluace a metodologie	11
4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria	13
4.2 Limity evaluace	14
4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ.....	15
5 Evaluované priority a cíle SPSZ	16
6 Hlavní zjištění.....	21
6.1 Situace v oblasti bydlení na Jesenicku	21
6.1.1 Obecní bytové fondy	21
6.1.2 Trh s komerčním bydlením.....	23
6.1.3 Sociální služby pro osoby ohrožené ztrátou bydlení a role církve.....	24
6.2 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení	25
6.2.1 Vznik sociálních bytů v rámci obecních bytových fondů	27
6.2.2 Bytová koncepce města Jeseník	28
6.2.3 Projekt „Domov je základ“	29
6.2.4 Zasiťování sociálními a souvisejícími službami	30
6.3 Naplňování cílů KPSVL	33
6.3.1 Adresnost a relevance.....	33
6.3.2 Konzistence s potřebami	34
6.3.3 Koordinace.....	34
6.3.4 Synergie na úrovni opatření	34
6.3.5 Udržitelnost	34
6.4 Spolupráce aktérů a ASZ	35
7 Závěry evaluace a doporučení	36
Seznam tabulek.....	37
Seznam schémat.....	37
Seznam obrázků	37
Seznam literatury	37

Seznam zkratk

Agentura, ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování
APK – Asistenti prevence kriminality
CS – cílová skupina
DnB – Doplatek na bydlení
ESF – Evropské sociální fondy
IROP – Integrovaný regionální operační program
KPSVL – Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
KPSZ – Komunitní plán sociálních služeb
LP – Lokální partnerství
MP – Městská policie
MT – Mobilní tým
MÚ – Městský úřad
NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OÚ – Obecní úřad
ORP – Obec s rozšířenou působností
OZKSV - Oblast se zvýšenou koncentrací sociálního vyloučení
PnB – Příspěvek na bydlení
PnŽ – Příspěvek na živobytí
POÚ – Pověřený obecní úřad
SA – Situační analýza
SPSZ – Strategický plán sociálního začleňování
SVL – Sociálně vyloučená lokalita
TAP – Tematický akční plán

Shrnutí evaluační zprávy

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s lokalitou Jesenicko v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování 2015 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti bydlení – toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4. Tematické zúžení evaluace SPSZ. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci. Cílem zprávy je popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovatelům podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v lokalitě Jesenicko i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

Evaluační šetření se muselo vyrovnávat se specifickým charakterem lokality, zejména s rozsáhlostí území a svébytností jednotlivých obcí a mikroregionů. Geneze spolupráce místních aktérů s ASZ je taktéž komplikovaná a je dělena do několika etap, které vyústily v současnou vzdálenou komplexní podporu 11 obcí a také klíčové strategické dokumenty SPSZ 2019 – 2022 a Tematický akční plán Jesenicko 2019-2022 (TAP). Data v již existujících analytických dokumentech byla mnohdy zmatečná a rozhovory s místními aktéry provázely emoce spojené s předchozími zkušenostmi ze spolupráce. Samotný evaluovaný dokument má také jisté limity (např. stanovení priorit a cílů v návrhové části).

Část opatření navržených v SPSZ byla úspěšně realizována, místními aktéry je pozitivně hodnoceno především posílení kapacit stávajících sociálních služeb a implementace inovativních metod jako je komunitní práce. V jednom z mikroregionů také úspěšně probíhá již druhá etapa projektu, který funguje jako účinné opatření prevence ztráty bydlení. Cíl vybudování dostatečného množství sociálních bytů a diverzifikace obecních bytových fondů, se naplnil jen částečně a poukázal na limity v nastavení dotačních výzev perspektivou místních samospráv.

Data získaná z evaluačního šetření vypovídají o pozitivních dopadech v těchto oblastech: snižování počtu domácností v nestandardním bydlení a celková stabilizace životní situace obyvatel, pokrytí potřeby služeb v lokalitě, fungující systém prevence ztráty bydlení.

Oblast bydlení je místními aktéry nadále vnímána jako významné téma k řešení, což se také odrazilo v tematickém zúžení TAP – dluhy a bydlení. Objevují se iniciativy v podobě zavádění principů housing first či inovativní způsoby zvyšování kompetencí k bydlení. Lze tedy předpokládat další zlepšování v této oblasti, která je pro úspěšné sociální začleňování naprosto klíčová.

1 Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcemi Jesenicka v letech 2015 - 2018 zpracované na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti bydlení – toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4.3. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obcích. Cílem evaluace je **zhodnotit efekt jednotlivých opatření a lokálního partnerství na dosažení dopadů**, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli finanční podpory, příp. tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v lokalitě i v omezených možnostech v jiných lokalitách, kde působí ASZ, případně pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

2 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování, která je od roku 2020 jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj ČR, byla v roce 2008 (ještě jako odbor Úřadu vlády ČR) ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. V lednu 2020 se stala součástí struktury Ministerstva pro místní rozvoj ČR, konkrétně sekce pro bydlení a sociální začleňování a i nadále je samostatným odborem pro sociální začleňování. Jejími dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci/obcích je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytyčení strategických cílů a naplňování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování** (SPSZ), který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch intervencí a spolupráce aktérů včetně ASZ. ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregačním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na určité **limity**. Jedním z limitů je skutečnost, že vůči partnerům nedisponuje vlastními finančními zdroji a sehrává tak primárně úlohu odborného

poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky. ASZ je tedy hlavně zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)**, který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nachází v situaci, kdy mají **ztížený přístup ke zdrojům** běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra **stigmatizace** ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s **několika zásadními existenčními problémy zároveň**, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na státní podpoře, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě (SVL)**. Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ

3.1 Geografický a socioekonomický kontext

Jesenicko je oblastí nacházející se v severní části Olomouckého kraje a rozlohou odpovídá bývalému okresu Jeseník. Centrálním městem je Jeseník, obec s rozšířenou působností a pověřeným obecním úřadem (dále v textu jako ORP). Patří sem 24 obcí sdružených do čtyř mikroregionů:

- Mikroregion Jesenicko (Bělá pod Pradědem, Česká Ves, Jeseník, Lipová-lázně, Ostružná)
- Mikroregion Javornicko (Bernartice, Bílá Voda, Javorník, Uhelná, Vlčice)
- Mikroregion Žulovsko (Černá Voda, Kobylá nad Vidnavkou, Skorošice, Stará Červená Voda, Vápenná, Velká Kraš, Vidnava, Žulová)

Mikroregion Zlatohorsko (Hradec-Nová Ves, Mikulovice, Písečná, Supíkovice, Velké Kunětice, Zlaté Hory)

Obrázek 1: Mikroregiony Jesenicka

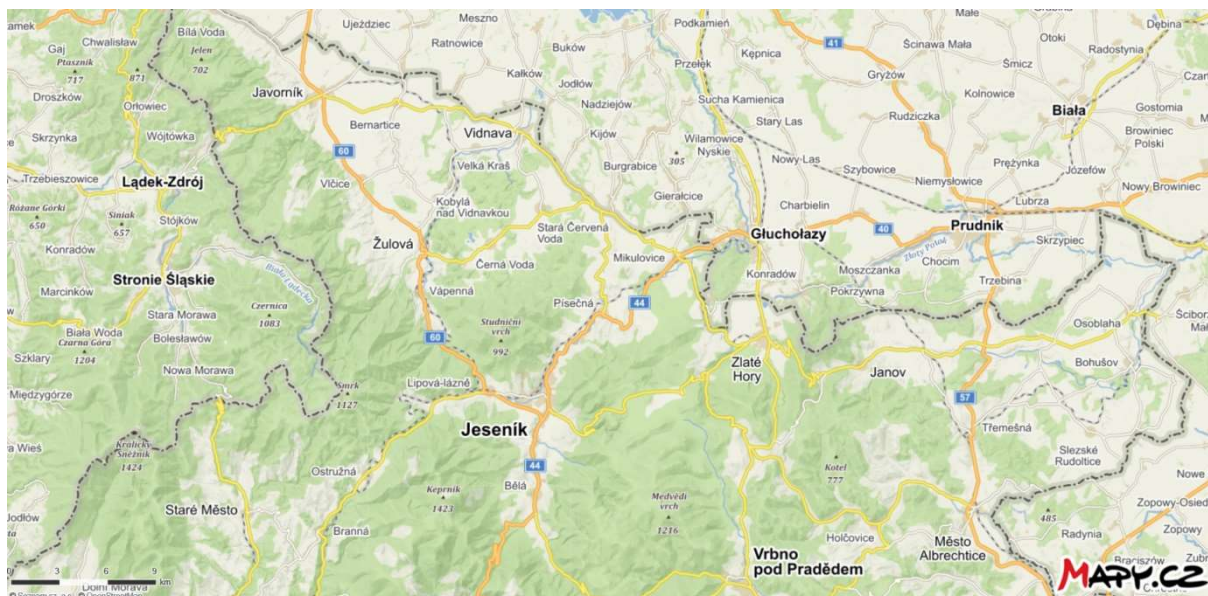

Zdroj: Strategický plán rozvoje města Jeseník, Ostrava 2012.

Žije zde asi 40 000 obyvatel (v Jeseníku cca 11 000). Ráz života je ovlivněn geografickou polohou v příhraničním pásu a horským rázem krajiny – Jeseníky, Žulovská pahorkatina, Rychlebské hory. Dějiny Sudet, tzn. jak vysídlování původních obyvatel, tak i spontánní imigrace v době komunistického režimu, výrazným způsobem ovlivnila charakter celé této části

Olomouckého kraje. Lokalita je od zbytku Moravy odříznuta pásem hor, je zde nízká hustota osídlení, v období hospodářského útlumu velká míra nezaměstnanosti, obyvatelé Jesenicka mají nižší příjmy a omezený přístup k jině dostupným institucím a službám.

Obrázek 2: Geografická mapa Jesenicka

Zdroj: mapy.cz

V současné době se region stále více orientuje na turistický ruch, ke kterému mají příhodné podmínky především obce v těsném sousedství masivu Hrubého Jeseníku nebo samotné město Jeseník, které navazuje na tradici lázeňství a je vybavené službami a řadou příležitostí pro kulturní a společenské vyžití. Poněkud stranou masové turistiky stojí ostatní části regionu, například Javornicko a Žulovsko, kde se turistický ruch teprve rozvíjí.

Celý region se potýká s úbytkem obyvatel, především pak mladších a vzdělanějších, kterým nevyhovuje odlehlost regionu, struktura trhu práce a nezaměstnanost, nedostatek příležitostí k osobnímu rozvoji nebo kulturnímu a společenskému vyžití. Navzdory nezanedbatelné migraci však v posledních letech do regionu přicházejí také desítky rodin a jednotlivců, kteří preferují klidné místo a život v přírodě. Usazují se především na odlehlejších Žulovsku a Javornicku a do regionu přinášejí neotřelé kulturní a společenské impulzy, podnikatelské záměry a v některých případech finance (Situační analýza, 2019, s. 13-14.). Ve vybraných výzkumech, které se v minulosti věnovaly potenciálu regionálního rozvoje, jsou mimo jiné označovány jako tzv. Neorurálové (Možnosti rozvoje území, 2015).

Přes zjevný hospodářský růst spojený zejména s turistickým ruchem jde stále o jednu z nejhudších oblastí České republiky.

Je nutné dále uvést, že centrální město mikroregionu Zlatohorsko, tedy Zlaté Hory, je od zbytku lokality určitým způsobem vyčleněno. Objektivně se nachází v periferní části a historicky vždy tíhlo spíše k sousednímu, Moravskoslezskému kraji. Dle slov respondentů se navíc zástupci města k otázce systémového řešení sociálního vyloučení staví spíše odmítavě a existenci problémů tohoto charakteru na svém území popírají.

3.2 Podoba a rozsah sociálního vyloučení v lokalitě

Na problematiku sociálního vyloučení obcí Jesenicka je možné nahlížet dvojím způsobem (SA, 2019, s. 20). Optikou koncentrace strukturálních příčin, tedy obecně vysoké nezaměstnanosti a zadluženosti obyvatel, množství sociálních dávek, úrovně vzdělanosti nebo periferní polohy obcí je někdy za sociálně vyloučenou oblast (nebo také za oblast se zvýšenou koncentrací sociálního vyloučení) označován celý region. V tomto případě je tento pojem ekvivalentem polohy regionu uvnitř tzv. Sudet nebo v pohraničí, přičemž za specificky ohrožené je obvykle označováno především Javornicko (POÚ Javorník). Řadou místních aktérů i obyvatel je odlehlost regionu a vzdálenost od zbytku Olomouckého kraje (za „horami“) považována za zdroj řady místních problémů, ze které však zároveň pramení specifika určité míry lokální soudržnosti a v řadě ohledů i jisté „soběstačnosti“. Sociální vyloučení tedy prostupuje celou oblast a týká se do jisté míry většiny zdejších obcí. Místní obyvatelé mají většinou o sociálně vyloučených v jednotlivých obcích přehled a povědomí, a obvykle nedochází k jasnému prostorovému vyloučení. Ve většině případů se jedná především o jednotlivce, rodiny či domácnosti.

Mimo zvýšenou úroveň chudoby a sociálního vyloučení, existují v regionu místa, která jsou prostorově či více vyloučena, například kvůli své etnické struktuře, specifickému způsobem života obyvatel nebo v souvislosti s vyšší mírou migrace. Jedná se o samostatné rodinné domy, bytové domy nebo skupiny bytových domů s obyvatelstvem ohroženým sociálním vyloučením, nebo přímo o tzv. sociálně vyloučené lokality. Tzv. Gabalova zpráva z roku 2015 určuje následující lokality:

Tabulka 1: Obce se sociálně vyloučenými lokalitami na území Jesenicka

Název obce	Počet lokalit	Počet obyvatel v SVL	Počet obyvatel obce
Bernartice	1	30	908
Kobylá nad Vidnavkou	2	60	420
Mikulovice	2	60	2680
Bílá Voda	1	30	331
Javorník	2	140	2909
Jeseník	3	120	11579
Uhelná	1	80	483
Velká Kraš	1	80	779
Velké Kunětice	1	100	580

Zdroj: SPSZ 2015 - 2018, MPSV

3.3 Spolupráce Jesenicka s ASZ

Na úvod podkapitoly je třeba znovu zdůraznit, že Jesenicko je geograficky specifickou lokalitou, kdy jednotlivé obce jsou od sebe často značně vzdálené, oddělené horskými masivy a problematicky dostupné, co se týče silniční a železniční sítě včetně veřejné dopravy. Obce a mikroregiony mají svá specifika a celá lokalita je svojí polohou a historickým kontextem do značné míry svérázná. Podmínky k vzájemné spolupráci jsou tak podstatně ztížené a kladou vyšší nároky na nastavování strategií sociálního začleňování. Informace čerpáme z analytických částí strategických dokumentů, situační analýzy z roku 2019 a jiných stěžejních

textů uvedených v seznamu literatury.

Jesenicko vstoupilo do spolupráce s ASZ v první polovině roku 2008, jako jeden z osmi pilotních regionů. Na základě memoranda o spolupráci vzniklo lokální partnerství, zastupující zhruba 20 obcí a v nich působících organizací. Kvůli velkému množství aktérů a regionálním vzdálenostem bylo nakonec LP namísto původně zamýšlených tematických oblastí, rozdělené do pracovních skupin dle jednotlivých mikroregionů (Javornicko, Žulovsko, Jesenicko). LP nenavazovalo na činnost žádné předcházející platformy a vzniklo takřka „na zelené louce.“ Činnost lokálního partnerství byla už zpočátku poznamenána absencí finančních prostředků, které byly zpočátku obcím přislíbeny, ale jejich čerpání se pozastavilo na procesních záležitostech. Od roku 2009 byly proto nahrazeny individuálními projekty z ESF, nicméně důvěra některých partnerů v ASZ se snížila a vzájemný nesoulad později u části obcí způsobil, že s ASZ přestaly spolupracovat.

Prvním výstupem lokálního partnerství byl v červnu 2010 Strategický plán sociálního začleňování (na období 2010 – 2012). Na základě jeho výstupů se lokální partnerství začalo v nově vzniklých pracovních skupinách intenzivně věnovat problematice vzdělávání, zaměstnanosti, dostupnosti bydlení a sociálně patologických jevů. Z činnosti skupin vzešlo celkem 8 projektových návrhů (2 projekty byly ale následně staženy). Spolupráce byla ovlivněna rozpory mezi obcemi Uhelná a Javorník a jedním z participujících občanských sdružení. Vlivem těchto okolností došlo k roztržení projektových aktivit do menších územních celků a nižší přehlednosti integračních opatření.

Z výše uvedených důvodů byla intenzivnější forma spolupráce s Agenturou poprvé přerušena v roce 2011, Agentura však i nadále poskytovala partnerům podporu v režimu tzv. vzdálené podpory. Navzdory několika realizovaným projektům, byla spolupráce částí lokálních partnerů hodnocena poměrně rezervovaně.

Očekávání se určitě naplnila u méně než desetiny aktérů (7,7%) a spíše naplnila u více než desetiny aktérů (15,4%). Neutrální hodnocení nalézáme u téměř třetiny dotázaných (30,7%). Naopak spíše se očekávání nenaplnilo u téměř poloviny dotázaných (46,2%). Oněch rozčarovaných aktérů ve srovnání s původními očekáváním je poměrně dost. (Evaluace v lokálních partnerstvích, 2011, s. 31)

Důvody proč nebyla některá očekávání úspěšně naplněna, vyplývala z kombinace různých faktorů. Jedním z nich bylo, že se nedařilo dostatečně osvětlit smysl a poslání činnosti Agentury, jiným potom nevhodně zvolená komunikační strategie.

V roce 2013 přistoupilo do spolupráce pouze Mikulovicko, kde bylo ustaveno lokální partnerství, vznikla situační analýza a začaly fungovat pracovní skupiny Zaměstnanost a rozvoj, Vzdělávání a Prevence a bezpečnost. Samostatná spolupráce však byla přerušena již koncem roku 2014, kvůli koordinaci se strategickým plánováním na území ORP Jeseník, které z větší části opět přistoupilo na přelomu 2014/2015 ke spolupráci s ASZ jako celek (kromě obcí Uhelná, Ostružná a Zlaté Hory) v rámci tzv. Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL). Memorandum o spolupráci bylo podepsáno dne 3. 11. 2015 celkem s 21 obcemi ORP Jeseník. V nově ustaveném partnerství vznikly opět pracovní skupiny dle jednotlivých mikroregionů (Jesenicko, Zlatohorsko, Žulovsko a Javornicko), přičemž LP Mikulovicka bylo zahrnuto pod mikroregion Zlatohorska. V každém z mikroregionů pak byly vytvořeny čtyři tematické pracovní skupiny.

V březnu 2016 byla původně 4 samostatná lokální partnerství sloučena do jednoho a region

Jesenicko jako celek (mimo tři uvedené obce) vstoupil do fáze tzv. komplexní intenzivní podpory. Proces plánování byl završen vznikem Strategického plánu sociálního začleňování Jesenicko pro období 2015 – 2018. V rámci KPSVL bylo podáno celkem 8 projektů z programu OPZ (podaných celkem 7 subjekty) v celkem čtyřech oblastech SPSZ, a sice v bydlení, bezpečnosti a prevence kriminality, zaměstnanosti a systémová koordinace a rozvoj sociálních služeb, a dále 9 projektů v programu IROP, z nichž některé jsou předmětem této zprávy.

Vzhledem k rozlehlosti a obtížnému propojení obcí regionu byla dle slov respondentů spolupráce často velmi náročná na koordinaci a partneři artikulovali pocit nedostatečné podpory ze strany ASZ, která reagovala posílením LK a nástupem samostatného koordinátora inkluze z projektu OP VVV. Spolupráce některých obcí Jesenicka s ASZ byla nicméně již nějakou dobu předtím fakticky v útlumu. Tyto již dříve neaktivní obce se proto již do současné fáze spolupráce nezapojily.

Jak také několikrát upozorňuje evaluace z roku 2011, zásadní dopady na výsledky spolupráce měla patrně značná rozloha, roztržitost a různorodost Jesenicka a z toho vyplývající nepřehlednost dění nejen pro pracovníky ASZ, ale i pro samotné místní aktéry.

I přes specifické rysy regionu ale došlo k realizaci řady projektů. Současná fáze spolupráce se vyznačuje zájmem o řešení problematiky sociálního vyloučení na více úrovních (obce, státní správa, NNO), zřetelností požadavku na navýšení kvality i kvantity procesů sociální práce v lokalitách, poptávkou po nových trendech – např. komunitní sociální práci, požadavek na posílení stability sociálních služeb.

Na předchozí období nyní navazuje Spolupráce vybraných obcí Jesenicka (konkrétně obcí sdružených v mikroregionu Žulovsko - Skorošice, Žulová, Vápenná, Vidnava, Velká Kraš, Stará Červená Voda a Černá Voda, a dále města Jeseník a obcí Vlčice, Česká Ves a Bělá pod Pradědem) pro roky 2019 - 2022, která bude probíhat v režimu tzv. vzdálené komplexní podpory. Spolupráce zahrnuje především:

- zpracování a implementaci Strategického plánu sociálního začleňování Jesenicko 2019 – 2022,
- zpracování a implementaci Tematického akčního plánu (TAP) 2019 – 2022 – bydlení a dluhy“ (tato témata vybrali představitelé participujících obcí),
- přípravu a realizaci projektů OPZ zaměřených na bydlení a dluhy (4 jsou zaměřeny na oblast bydlení),
- dále projektové poradenství, vzdělávání, síťování, předávání dobré praxe a monitoring dopadů projektů OPZ na lokalitu a cílové skupiny.

Plánován je také vznik platformy zaměřené na sociální bydlení. V současnosti se počítá s účastí minimálně 12 obcí a 4 neziskových organizací. Pravidelně svolávána je aktuálně dluhová platforma, čemuž také odpovídá z rozhovorů vzešlé zjištění, že pozornost je věnována především oblasti dluhů, méně potom bydlení. Platformou pro síťování aktivit v rámci spolupráce s ASZ je aktuálně KPSS.

4 Zadání a cíle evaluace a metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena dopadová evaluace založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou

vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny¹. Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované lokality, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a případné obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ.

Při evaluaci v lokalitě Jesenicko, která probíhala v měsících srpen až září 2020, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **Dotazníkové šetření** mezi starosty obcí (celkem 3 vyplněné dotazníky – Žulová, Bělá, Vlčice)
- **Polostrukturované rozhovory:**
 - Lokální konzultantka ASZ
 - Bývalí lokální konzultanti ASZ
 - Vedoucí Odboru sociálních věcí MÚ Jeseník
 - Manažerka KPSZ a koordinátorka národnostních menšin MÚ Jeseník
 - Bývalý výzkumník ASZ a pracovník organizace Zahrada 2000
 - Ředitel organizace Zahrada 2000
 - Vedoucí jesenické kanceláře organizace Člověk v tísni
 - Pracovnice projektu „Domov je základ“
- **Telefonické rozhovory:**
 - Vedoucí organizace Boietha

¹ Rukověť evaluátora. ASZ (2018).

- Pracovníci OÚ obcí
- Starostové obcí
- **Desk research**
- **Analýza dat:**
 - Z veřejně přístupných zdrojů (data MPSV, data Generálního ředitelství ÚP, cenová mapa, ČSÚ)
 - Poskytnutých místními aktéry ((data soc. služeb, obecní úřady)

4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria

Jak již bylo uvedeno výše, účelem evaluace je posoudit míru naplnění cílů specifikovaných v SPSZ Jesenicko 2015 – 2018 a také dopady implementovaných opatření na cílovou skupinu. Posouzení dopadů není možné bez detailní analýzy jednotlivých opatření, resp. projektů, vždy s ohledem na jejich adresnost, relevanci a konzistenci vůči potřebám cílové skupiny, s ohledem na koordinaci s ostatními aktéry, a také s ohledem na podporu synergií relevantních pro podporu osob ohrožených sociálním vyloučením. Evaluace zároveň přihlíží na prosazení změny v oblasti sociálních (integračních) politik v lokalitě, včetně zhodnocení činnosti lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ.

Klíčové otázky, které navigují evaluaci, jsou strukturovány takto:

Dopady, resp. konsekvence přijatých opatření

- Vytvořila či přispěla opatření z oblasti bydlení k dosažení definovaných dopadů v krátkodobém, střednědobém a případně dlouhodobém horizontu?
- Komu dopady opatření pomohly, jakým způsobem a za jakých okolností? Nebyly z opatření vyloučeny některé specifické cílové skupiny, např. osoby s duševním onemocněním?
- Lze realizovaným opatřením připsat dosažené změny?
- Objevily se nějaké nezamýšlené dopady (pozitivní a negativní) opatření, např. vytvoření vazeb mezi jednotlivými obcemi nebo naopak jejich vyčlenění ze spolupráce?
- Jaký byl vliv ostatních faktorů (nad rámec jednotlivých opatření), které ovlivnily dosažení cílů, např. personální změny na klíčových pozicích?

Adresnost a relevance

- Adresují opatření skutečné potřeby cílové skupiny, tedy především osob v substandartním bydlení?
- Byla opatření vhodně nastavena pro to, aby adresovala potřeby osob nejvíce ohrožených sociálním vyloučením?

Konzistence

- Je rozsah opatření z pohledu kapacit služeb konzistentní s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením v územně velké a nestejnoroce lokalitě jako

je Jesenicko?

Koordinace

- Změnila se koordinace mezi aktéry implementujícími jednotlivá opatření v dané lokalitě?
- Objevily se nové faktory, které měly vliv na podobu koordinace jednotlivých opatření?

Udržitelnost

- Jaké jsou hlavní faktory (interní i externí), které pozitivně či negativně ovlivní udržitelnost opatření?

Klíčové otázky, které navigují evaluaci v oblasti hodnocení **lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ**, jsou následující:

- Jaké bylo očekávání klíčových aktérů od Lokálního partnerství?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí proces přípravy SPSZ?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí podporu poskytovanou ASZ? Jak spolupracují?
- Jaké hlavní úsilí nyní vyvíjí zástupci obcí v oblasti přístupu k sociální problematice a sociálnímu vyloučení?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí celkovou užitečnost SPSZ?
- Měla jejich spolupráce efekt ve smyslu nových projektů nebo zvýšení kapacity již existujících?
- Je spolupráce udržitelná do budoucna?

4.2 Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která jsme zmiňovaly již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou

skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách. Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvěrnější obraz stavu lokality.

4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ

Po provedení několika pilotních evaluací se ukázalo, že komplexní evaluace, tj. evaluace dopadů všech realizovaných cílů a opatření SPSZ, je kapacitně náročná a tato náročnost s velikostí města obvykle stoupá. Zároveň opatření v některých tematických oblastech mají menší rozsah a záběr a jejich vliv na celkovou situaci v dané oblasti (např. bezpečnosti) je menší a zároveň předvídatelný i bez podrobné evaluace. Proto evaluační tým po diskuzi s řídicím orgánem projektu OPZ přistoupil k tematickému zúžení každé evaluace. **Další evaluační zprávy včetně této se proto zaměří vždy na zhodnocení jedné vybrané oblasti definované v SPSZ** na základě tematických oblastí řešených Agenturou pro sociální začleňování. Při výběru této oblasti bude přihlédnuto ke specifickým evaluované lokality – rozsah opatření tematické oblasti v dané lokalitě a rozsah naplněných opatření, další plánované zaměření obce v oblasti sociálního začleňování – i k zajištění pestrosti evaluovaných témat napříč lokalitami.

Na základě těchto měřítek byla v lokalitě Jesenicko vybrána pro evaluaci oblast **bydlení**. Problematika bydlení, respektive jeho nedostupnosti pro některé cílové skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením, patří mezi nejpalčivější problémy regionu. Jádrovým problémem v této oblasti je vysoký podíl osob žijících v substandardním bydlení nebo ohrožených ztrátou bydlení. Na Jesenicku obecně chybí dostupné a sociální byty. Specificky chybí pro vymezené cílové skupiny např. osob zdravotně znevýhodněných či osob s duševním onemocněním, přičemž možnosti existujících pobytových služeb jsou omezené a kapacity po většinu roku naplněné. Problematika bydlení nebyla na úrovni regionu nikdy příliš systematicky a koordinovaně řešena, názory jednotlivých obcí na sociální bydlení a od toho odvozené konkrétní kroky se často liší. Na téma dlouhodobě upozorňuje většina relevantních aktérů a objevuje se také v řadě analytických či strategických dokumentů zaměřených na Jesenicko.

Že je v současnosti v regionu věnována pozornost právě bydlení, demonstruje také aktuálně klíčový, navazující strategický dokument, Tematický akční plán Jesenicko 2019 – 2022, který se spolu s dlouhodobou problematikou zabývá právě bydlením. Kromě tohoto dokumentu jsou to také analytická část navazujícího SPSZ 2019 – 2022 a situační analýza z roku 2019, které se aktuální situaci bydlení na Jesenicku věnují podrobněji.

V analytické části SPSZ 2015-2018 jsou uvedena tato témata k řešení:

- vysoký počet obyvatel v substandardním bydlení,
- nedostatek městských bytů, které byly rozprodány v důsledku privatizace městského bytového fondu,

- absence funkční koncepce bytové politiky,
- limity v prostupnosti bydlení,
- nevyhovující technický stav městských i soukromých domů,
- hrozba ztráty bydlení z důvodu předlužení, dluhy spojené s bydlením,
- potřeba podpůrných programů pro zvýšení dovedností uživatelů v oblasti získání, udržení a zkvalitňování úrovně bydlení.

V analytické části revidovaného SPSZ 2019-2022 jsou potom identifikovány tyto problémy:

- nedostatek městských/obecních bytů, neboť obce v nedávné minulosti prodaly velkou část domů/bytů,
- pro obce jsou podmínky výzev na sociální bydlení nevýhodné, a to zejména pro příliš dlouhou udržitelnost sociálních bytů,
- investice do bytů omezují obce v řešení dalších potřebných projektů a aktivit,
- nedostatek soukromých bytů zejména pro sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené osoby a domácnosti,
- špatný technický stav některých domů a bytů,
- nevyužívá se dostatečně nástroj MOP (mimořádná okamžitá pomoc) na jistinu (kauci) a další náklady na bydlení,
- některé skupiny obyvatel (osoby s duševním onemocněním, osoby žijící v azylových domech atd.) mají zhoršenou vstupní pozici na trhu s byty,
- obyvatelé sociálně vyloučených lokalit a sociálně vyloučené osoby často přebírají nevhodný model chování z prostředí, kde vyrůstají, případně žijí.

Z těchto dvou výčtů je zřejmé, že debata v oblasti bydlení není statická a témata k řešení se proměňují. Ze všech analytických textů však vždy shodně zaznívá absence dostupných a sociálních bytů. V dokumentech byla také definována rizika a možné negativní dopady, pokud nebudou problémy v oblasti bydlení řešeny. Je to především nárůst skrytého i zjevného bezdomovectví, zvýšení počtu obyvatel, kteří nebudou mít možnost přechodu ze substandardního bydlení do standardního bydlení a zvýšení podílu sociálně vyloučených osob nebo osob sociálním vyloučením ohrožených.

5 Evaluované priority a cíle SPSZ

Hlavním cílem této kapitoly je zhodnocení naplňování cílů a opatření Strategického plánu sociálního začleňování Jesenicko 2015 – 2018, identifikovat, kteří aktéři se podílí na procesu sociálního začleňování a jaké nástroje sociálního začleňování využívají.

Strategický plán ve své analytické části definoval problémy, s kterými se lokalita v době vzniku strategického dokumentu dlouhodobě potýkala, a na jejich základě rozdělil v návrhové části vytyčené priority a cíle do pěti tematických oblastí – zaměstnanost a ekonomický rozvoj, vzdělávání, bydlení, prevence kriminality a oblast sociálních služeb. V rámci tematického zúžení popsaného výše v metodologické části bylo rozhodnuto o zaměření evaluace na oblast bydlení.

Následující tabulka obsahuje přehled priorit, cílů a opatření definovaných v SPSZ v oblasti bydlení. Nutno podotknout, že v některých případech jsou specifické cíle v dokumentu zároveň opatřeními a absentují obecné cíle. Podrobný vývoj naplňování opatření SPSZ je popsán v návazném SPSZ pro roky 2019 – 2022.

Tabulka 2: Priority a cíle evaluované na základě tematického zúžení*

*(Realizace opatření je vyznačena barvami – zelená pro naplněná opatření, červená pro nenaplněná a žlutá pro částečně naplněná opatření.)

3.1 Priorita	Dostupné a stabilní bydlení, zvýšení kvality a diverzity
<i>3.1 Obecný cíl</i>	Nebyl určen.
<i>Specifické cíle 3.1.1 – 3.1.4:</i>	Dostatečná kapacita a dostupnost krizového bydlení, posílení kapacity sociálního a prostupného bydlení, zvyšování kvality bytového fondu, rozvoj diverzity bytového fondu - startovací byty, bydlení pro seniory.
<i>Opatření 1.</i>	Posílení kapacity sociálního a prostupného bydlení na území města Jeseník
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Byly podány a jsou realizovány tyto projekty (2017 / 2019 až 2022) : Sociální bydlení Tylova 652 Jeseník - město Jeseník (IROP) - 8 bytů je od února 2019 provozováno v souladu s koncepcí sociálního bydlení města Jeseník a v současnosti jsou plně obsazeny. Sociální byty v Jeseníku - Církev československá husitská v Jeseníku (IROP) - 8 bytů je aktuálně ve výstavbě.
<i>Opatření 2.</i>	Vstupní byty Hradec-Nová Ves
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
nesplněno	Projekt nebyl podán z důvodu nevýhodných projektových podmínek, odlišné prioritizace a nízké podpory zastupitelstva v obci.
<i>Opatření 3.</i>	Sociální a dostupné bydlení Černá voda
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Projekt nebyl realizován, byl ukončen příjemcem z důvodu nevýhodných projektových podmínek.
<i>Opatření 4.</i>	Stabilizace prostupného sociálního bydlení na Javornicku
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Byly podány projekty 2020 – 2022: Rekonstrukce panelového domu - sociální bydlení Vlčice (IROP č. 80) - 17 bytů – dosud nebylo finálně rozhodnuto o realizaci. Sociální byty Bernartice (IROP č. 80) - 3 byty jsou aktuálně ve výstavbě.
<i>Opatření 5.</i>	Sociální a dostupné bydlení Žulová
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Od projektu bylo odstoupeno z důvodu nevýhodných projektových podmínek.
<i>Opatření 6.</i>	Sociální bydlení v Javorníku
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Od záměru bylo odstoupeno z důvodu nevýhodných projektových podmínek.

<i>Opatření 7.</i>	Sociální byty pro vybrané uživatele odcházející z azylových domů
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Od záměru bylo odstoupeno z kapacitních důvodů potenciálních realizátorů.
<i>Opatření 8.</i>	Startovací bydlení pro mikroregion Jesenicko
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Od záměru bylo odstoupeno z kapacitních důvodů potenciálních realizátorů.

3.2. Priorita	Účinné bytové politiky obcí a podpora systémové spolupráce aktérů
<i>Obecný cíl</i>	Nebyl určen.
<i>Specifický cíl</i>	Nebyl určen.
<i>Opatření 1.</i>	Kvalitní bytové politiky na úrovni obcí
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Pilotní koncepce sociálního bydlení města Jeseníku na roky 2018 – 2020 - naplnění opatření proběhlo ve spolupráci ASZ a města Jeseník. Výzkumný tým ASZ zpracoval analýzu sociálního bydlení na Jesenicku, která se stala podkladem pro koncepci. Experti ASZ město podpořili při zpracování Koncepce sociálního bydlení. Ostatní obce se otázkou koncepčního řešení bytové politiky výrazněji nezabývaly. Důvodem nenaplnění opatření v ostatních obcích je nízká informovanost o jeho přínosu, špatné zkušenosti se záměry budování sociálních bytů, odlišné priority nebo jednoduše absence bytového fondu, kde by byla koncepce uplatňována.
<i>Opatření 2.</i>	Casemanagement v oblasti bydlení na úrovni města Jeseník a mikroregionů
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Nebylo zavedeno ze systémových a kapacitních důvodů potenciálních realizátorů.
<i>Opatření 3.</i>	Systém včasné intervence při neplacení nájemného
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Byl podán a realizován projekt (2016 – 2019): Domov je základ - Svazek obcí Mikroregionu Žulovska (OPZ č. 042) - v rámci projektu byly podporovány domácnosti v oblasti udržení bydlení a prevence ztráty bydlení. Nyní běží návazný projekt Domov je základ II.
<i>Opatření 4.</i>	Využívání institutu zvláštního příjemce
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Nebylo zavedeno ze systémových a kapacitních důvodů potenciálních realizátorů.

Priorita 3.3	Předcházení konfliktům, prevence ztráty bydlení a zvyšování kvality
---------------------	--

	soužití
<i>Obecný cíl</i>	Nebyl určen.
<i>Specifický cíl</i>	Nebyl určen.
Opatření 1.	Kvalitní a dostupná sociální práce
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Byly podány a realizovány tyto projekty (2017 – 2020): • Za kopcem - Člověk v tísni, o.p.s. (OPZ č. 042) • Předsudek je jako nemoc Boéthieia - společenství křesťanské pomoci, z.s. (OPZ č. 042) • Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – Mikulovice - Darmoděj z.ú. (OPZ č. 042) Organizace zajistily dostupné sociální služby a funkční koordinaci, byly rozšířeny sociální služby, respektive navýšen počet sociálních pracovníků (podrobněji níže v textu).
Opatření 2.	Rozvoj nových metod - komunitní práce
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Byly podány a realizovány tyto projekty (2017 - 2020): • Komunitní sociální práce – Zahrada 2000 o.s. (OPZ č. 042) Hlavním cílem úspěšně realizovaného projektu bylo zapojit na Jesenicku do aktivní komunitní práce nejméně sociálně vyloučené osoby s duševním onemocněním. • Komunitní centrum Vlčice – obec Vlčice (IROP č. 039) Stavba komunitního centra Vlčice byla ukončena v roce 2018. Hlavním cílem projektu byl rozvoj spolkového a komunitního života v obci. • Centrum společných aktivit - město Jeseník (IROP č. 039) Projekt byl zaměřen na revitalizaci objektu, kde je umístěna knihovna, multimediální učebna, hudební sál a projektová místnost s kuchyňkou pro pořádání společenských aktivit s přeshraničním efektem. Metoda komunitní práce byla zamýšlena také v obci Velké Kunětice, od záměru však bylo odstoupeno.
Opatření 3.	Asistenti prevence kriminality / domovníci
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Byl podán a realizován projekt (2017 – 2020): Asistenti prevence kriminality – město Jeseník (OPZ č. 042) - vznikly 4 pracovní pozice asistentů prevence kriminality.

Součástí SPSZ Jesenicko 2015 – 2018 byla finanční alokace na čerpání prostředků z ESIF. V lokalitě bylo podáno celkem 10 projektů do výzvy OPZ č. 042, přičemž 9 z těchto projektů bylo schváleno a následně realizováno (viz některé z nich uvedené v tabulce výše). Dále bylo za odborné pomoci ASZ zamýšleno 8 projektových žádostí z výzvy IROP č. 80 (I. a II.) na vybudování dalších sociálních bytů a to v obcích Ostružná, Nová Červená Voda, Bernartice,

Bělá pod Pradědem, Černá Voda, Vlčice a Žulová. Ze stejné výzvy je financován také projekt na výstavbu sociálních bytů, který realizuje Náboženská obec Církve československé husitské v Jeseníku.

Projekt byl však realizován pouze v případě jedné obce, výstavba v případě dalších dvou projektů aktuálně probíhá. K předpokládanému nárůstu počtu sociálních bytů došlo jen ve velmi omezené míře. Některé obce od záměru odstoupily či jsou ještě ve fázi rozhodovacích procesů.

Konkrétně se jednalo o tyto záměry:

- **Sociální bydlení v Ostružné – Obec Ostružná**

Projekt byl schválen a realizován, v obci jsou funkční 2 sociální byty.

- **Sociální byty Bernartice - Obec Bernartice**

Projekt byl schválen. V letech 2020 – 2022 by měly vzniknout 3 byty pro cca 6 osob.

- **Bytový dům u kostela Obec Bělá pod Pradědem**

Projekt byl schválen, v době evaluace však ještě nebylo definitivně rozhodnuto o realizaci (projekt byl ve fázi výběrového řízení zhotovitele). V letech 2020 – 2021 by mělo vzniknout 7 bytů pro cca 18 osob.

- **Rekonstrukce panelového domu - sociální bydlení Vlčice obec Vlčice**

Projekt byl schválen, v době evaluace však ještě nebylo definitivně rozhodnuto o realizaci (projekt byl ve fázi výběrového řízení zhotovitele). V letech 2020 – 2022 by mělo vzniknout 17 bytů pro cca 28 osob.

- **Sociální bydlení - město Žulová**

Projekt, v rámci kterého mělo vzniknout 5 sociálních bytů, byl ukončen příjemcem z důvodu nevýhodných projektových podmínek. Objekt je momentálně zakonzervovaný a zástupci obce neopustili myšlenku vybudovat zde sociální byty a hledají jiné řešení.

- **Stavební úpravy objektu č. p. 112 v Nové Červené Vodě pro sociální bydlení Obec Nová Červená Voda**

Projekt byl schválen, zastupitelstvo obce neschválilo realizaci. Bližší informace nezjištěny.

- **Sociální bydlení v obci Černá Voda - Obec Černá Voda**

Projekt, v rámci kterého mělo vzniknout 9 bytů, byl ukončen příjemcem z důvodu nevýhodných projektových podmínek. Obec má v úmyslu vybudovat byty bez podpory dotačních titulů.

6 Hlavní zjištění

6.1 Situace v oblasti bydlení na Jesenicku

Před vyhodnocením dopadů evaluovaného SPSZ jakožto stěžejní pasáží textu, uvádíme některé informace k vytvoření zevrubného obrazu oblasti bydlení v lokalitě, získaná především z analytických částí strategických dokumentů a situační analýzy, některé z nich aktualizujeme za pomoci dat získaných v rámci evaluačního šetření. Téma je strukturováno v souladu s perspektivou situační analýzy (SA, 2019) a také s ohledem na návaznost na definované dopady.

6.1.1 Obecní bytové fondy

Získaná data potvrzují, že problematika bydlení nebyla na úrovni regionu nikdy příliš systematicky a koordinovaně řešena, názory samospráv na sociální bydlení a od toho odvozené konkrétní kroky se často velmi liší.

Většina obcí Jesenicka disponuje vlastním bytovým fondem. Počty obecních bytů jsou ovšem nízké (byly z většiny privatizovány v posledních dvou desetiletích) a způsob obsazování často svou vysokoprahovostí znevýhodňuje cílové skupiny ohrožené sociálním vyloučením. V případě některých obcí je sice počet bytů dostatečný, chybí však koncepční přístup, pomocí něhož by byl využit jejich potenciál.

Jak ukázaly realizované rozhovory, sociální bydlení je vzhledem k neukotvenosti v zákoně různorodě chápáný pojem a je spojován s různými cílovými skupinami, od Romů přes rodiče samoživitele po seniory. Vlivem projektového nastavení je také vnímáno jako cesta k opravě obecní nemovitosti. Obce Jesenicka **z většiny sociálními byty nedisponují**, až v souvislosti s opatřeními SPSZ a jinými projektovými výzvami byly v některých obcích vystavěny, či je jejich výstavba plánována (viz níže uvedená Tabulka 3). Sociálních bytů je však stále velmi nízký počet, v samotném Jeseníku je to např. pouze 11 bytů. Bezbariérových bytů v rámci obecních fondů je minimum, krizové absentují zcela.

Tabulka 3: Přehled bytové situace v obcích participujících na SPSZ 2015-2018*

*(Zeleně jsou označeny obce, které aktuálně spolupracují s ASZ)

Obec	Koncepce bydlení	Obecní byty k 1. 9. 2020	Sociální byty k 1. 9. 2020	Plánovaný počet soc. bytů
Jeseník	Ano	107 (některé z nich jsou v rekonstrukci, další budou prodány)	8 (bytový dům v ul. Tylova z výzvy IROP + 3 z původní zástavby)	0
Bernartice	Ne	32 (12 z nich určených pro seniory)	0	3 (IROP – aktuálně ve výstavbě)
Bělá pod Pradědem	Ne	29	0	7 (IROP - o realizaci doposud nebylo rozhodnuto)
Bílá Voda	Ne	16	0	0
Černá Voda	Ne	6	0	9 (bude financovat sama obec)

Česká Ves	Ne	192	0	0
Hradec Nová Ves	Ne	3	0	0
Javorník	Ne	89 (z toho 46 bytů zvl. určených pro seniory)	0	0
Kobylá nad Vidnávkou	Ne	8 (z toho 6 tzv. vstupních bytů)	6 (tzv. vstupní byty, dotace MMR)	1 (z MF)
Lipová - Lázně	Ne	124 (22 + 9 bytů určených pro seniory)	8 (dotace MMR)	0
Mikulovice	Ne	3	0	0
Ostružná	Ne	10	2 (IROP)	0
Písečná	Ne	9+12 (běžné byty + byty pro seniory s nízkými příjmy, vystavěné z dotací MMR)	0	0
Skorošice	Ne	22	0	0
Stará Červená Voda	Ne	1	0 (odstoupili od realizace projektu ve spolupráci s ASZ)	0
Supíkovice	Ne	15 + 1 (projekt MF) Neformálně chápány jako byty startovací a pro seniory	0 (odstoupili od projektu IROP ve spolupráci s ASZ)	0
Vápenná	Ne	21	0	0
Velká Kraš	Ne	22 (byt. fond v SVL rozprodáván v posledních letech původním nájemníkům)	0	0 (pravděpodobně odstoupí od projektu IROP, byty budou v budoucnu financovat sami)
Velké Kunětice	Ne	10	0	0
Vidnava	Ne	154	0	0
Vlčice	Ne	0	0	17 (IROP – o realizaci doposud nebylo rozhodnuto)
Žulová	Ne	96	0	0

6.1.2 Trh s komerčním bydlením

Popis komerčního trhu s byty v situační analýze vypovídá o vysokoprahovosti a značně omezené nabídce. V době výzkumu, během cca dvou měsíců, byly například nabízeny celkem pouze 3 byty (SA, 2019, s. 40). Provedené rozhovory v rámci evaluace a také aktuální nabídka na internetu tento stav potvrzují². Bytů je nedostatek, jejich cena je poměrně vysoká a existují zde další překážky v podobě provize RK a vratné kauce.

V textu situační analýzy se však také uvádí, že část nabídky v regionu je realizována neveřejnými kanály, například pomocí vlastních kontaktů realitních kanceláří, v uzavřených skupinách na sociálních sítích nebo jednoduše přes známé, kde mají majitelé lepší kontrolu nad zázemím a možnostmi zájemců, a celkový počet nabízených bytů nakonec není tak nízký (SA, 2019, s. 33). Jesenicko je lokalitou malých měst a obcí a značná **část procesů zde probíhá neformálními cestami**, v rámci osobních vztahů a jakési „pověsti“ v regionu. Poté, co byl jesenický bytový fond privatizován, se majiteli velké části bytů (často právě malometrážních a nízkonákladových) stalo několik málo osob. Např. organizace Zahrada 2000 disponuje sítí soukromých pronajímatelů bytů a zástupců realitních kanceláří, s kterými aktivně komunikuje, svým klientům zajišťuje bydlení, pracovníci organizace fungují jako prostředníci mezi nájemníky a majiteli bytů. Jde mimo jiné o příklad dobré praxe, který by mohl být sdílen s ostatními aktéry na poli sociálního začleňování na Jesenicku na plánované platformě sociálního bydlení.

Dalším specifickým lokalitě v této oblasti je prakticky **nulové vyplácení MOP** na kauci. Z rozhovorů se zástupci jednotlivých institucí vyznívá, že jde o jakési zvykové nastavení či neochotu oddělení dávek HN se tímto zabývat. Místní kontaktní pracoviště ÚP, především právě oddělení HN, figuruje jako slabá stránka ve strategických dokumentech oblasti sociálního začleňování.

Vedle toho v lokalitě vznikají **bytové domy v rukách soukromníků**, kde běžný provoz má různé podoby především v závislosti na tom, zda byly byty vystavěny za pomoci dotačních titulů. Např. v obci Hradec Nová Ves existují běžné byty, kde mezi nájemníky převažují příjemci sociálních dávek, svobodné matky a zástupci jiných CS. Ve Vlčicích je projektově vystavěný dům s byty určenými pro seniory a také startovací byty, kde majitel spolupracuje s poskytovateli sociálních služeb a jinými subjekty na jejich obsazování. Někteří tito pronajímatelé, typicky především na Javornicku, jsou některými aktéry označováni za „**bytové lichváře**“. Za problematické jsou označovány nevyhovující technické stavy bytů, neochota komunikovat se sociálními pracovníky, někdy vysoké nájemy. Často jde o velké bytové domy a s tím související koncentraci sociálního vyloučení. Záměrem některých obcí je tyto nemovitosti odkoupit, aby o podobě bydlení a skladbě nájemníků mohly samy rozhodovat (např. ve Vlčicích odkoupený dům od p. Šembery, který bude pravděpodobně přestavěn za pomoci dotace IROP).

Na Jesenicku je provozován také nevýznamný počet ubytoven: Jana v Jeseníku, U Papouška v České Vsi, U Šneka v Domašově a Lama v Adolfovicích. Aktuálně se spíše zaměřují na pracovníky místních podniků.(TAP, 2019, s. 9)

² Zdroj: *Byty k pronájmu, obec Jeseník a okolí 10 km*. [cit. 2020-09-29] Dostupné z <https://www.sreality.cz/hledani/pronajem/byty?region=obec%20Jesen%C3%ADk®ion-id=290®ion-typ=municipality&vzdalenost=10>

6.1.3 Sociální služby pro osoby ohrožené ztrátou bydlení a role církve

Na Jesenicku je vytvořena síť sociálních služeb zaměřených na bytovou problematiku³, hustší v blízkosti centrálního města, řidší potom v okrajových částech, zejména směrem k polským hranicím.

Přímo osoby bez přístřeší, nebo ohrožené akutní bytovou nouzí má v gesci především nezisková organizace Boetheia – Středisko křesťanské pomoci, z. s., která v Jeseníku poskytuje služby v následujících zařízeních: azylový dům pro muže a ženy, azylový dům pro rodiče s dětmi, nízkoprahové denní centrum, noclehárna pro muže a noclehárna pro ženy⁴. Od podzimu letošního roku organizace začíná obsazovat 5 bytů v rámci projektu Housing first v Jeseníku⁵. Azylová zařízení jsou podstatnou součástí řešení bytové situace dotčených cílových skupin. Jejich kapacita je prakticky pořád naplněná a dle sdělení vedení organizace poptávka výrazně převyšuje nabídku.

Dalším významným aktérem v oblasti bydlení, především azylového bydlení, je organizace **Esther**. Sídlí v Javorníku, provozuje azylové domy⁶ (v Javorníku, Bílé vodě a Uhelné) a spravuje několik bytů v okolních obcích (neověřený počet je 34 bytů). Jak vyplývá ze zjištěných dat, organizace je některými aktéry vnímána negativně, zástupci obce a část veřejnosti odmítá pobytové sociální služby ve svém místě bydliště z obav, že do obce přivede problematické osoby. V minulosti došlo k několika jednáním s místní samosprávou, také v rámci LP, kdy organizace čelila útokům ve smyslu „vtahování nepřizpůsobivých na Jesenicko“ (z rozhovoru s respondenty). Zpráva Mobilního týmu z roku 2019 např. uvádí, že „*monitoring v Olomouckém kraji prokázal, že vzhledem k tomu, že Ester disponuje poměrně vysokým počtem bytů a ty vynikají nízkoprahovostí, je organizace známa po celém jeho území a je chápána často jako poslední možné řešení pro osoby znevýhodněné na běžném trhu s bydlením.*“ (MT, 2019, s. 14) Ze zjištěných dat vyplývá, že nepříznivé vztahy mezi vedením organizace a místní samosprávou vedly ke snížení kapacity azylových domů a že v celém mikroregionu převládá v souvislosti s těmito zkušenostmi odmítavý postoj k tématu sociálního začleňování.

Tématem bydlení, cíleným na osoby s duševním onemocněním, se dlouhodobě zabývá jesenická organizace **Zahrada 2000**, kde jedním s pilířů komplexní péče o jejich klienty je „Podpora bydlení“⁷. Jak uvedl její zástupce, ve své práci uplatňují principy komunitní práce a také housing first, své klienty umisťují do běžné zástavby a zde jim, případně také klientovým sousedům, poskytují podporu. Aktuálně běží projekt v rámci TAP „Dobří sousedé II.“, kde je stěžejní metodou tzv. Otevřený dialog⁸, jehož cílem je také posilování kompetencí k samostatnému bydlení.

Mimo těchto služeb mohou dotčené cílové skupiny využívat pomoci také v rámci terénních programů neziskových organizací (**Darmoděj, Člověk v tísni**), případně se obracet na sociální pracovníky obcí.

Vedle poskytovatelů sociálních služeb, komerčních pronajímatelů a obecních fondů stojí **církev**, které taktéž na Jesenicku poskytují bydlení. Římskokatolická církev provozuje byty v Jeseníku a v České Vsi (celkem 14 bytů), Evangelická církev československá realizuje

³ Podrobné informace k současnému stavu dostupné z: <https://kissos-ok.olkraj.cz/>

⁴ Informace o organizaci dostupné z: <http://www.boetheia.eu/>

⁵ Informace o projektu dostupné z: https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/pilotni-projekt-housing-first-v-jeseniku?redirect=%2Fprojekty-opz

⁶ Informace o organizaci dostupné z: <https://www.esterzalesi.eu/socialni-sluzby/azylove-domy>

⁷ Informace o aktivitách organizace dostupné z: <http://www.zahrada2000.cz/socialni-sluzby/18-podpora-bydleni.html>

⁸ Informace o aktivitě organizace dostupná z: <http://www.zahrada2000.cz/o-nas/6-otevreny-dialog.html>

aktuálně projekt z výzvy IROP č. 80, pomocí něhož vystavují 8 sociálních bytů. Nedostatky jsou shledávány především v omezené kapacitě krizového bydlení. Krizové byty (např. pro týraného partnera nebo mladistvého na útěku) zcela chybí.

6.2 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení

V SPSZ nejsou jednoznačně definovány očekávané dopady, proto jsme při jejich stanovení vycházeli z problémů a slabých stránek v oblasti bydlení definovaných v analytické části SPSZ. S ohledem na popsané východisko, vysoký podíl osob žijících v substandardním bydlení nebo ohrožených ztrátou bydlení, bylo nutné pro řešení sociálního začleňování vymezit tématu bydlení

značný prostor ve strategickém plánu. To bylo zohledňováno při výběru oblasti tematického zúžení i při definici tří zkoumaných dopadů:

- **snižování počtu domácností v nestandardním bydlení a celková stabilizace životní situace obyvatel,**
- **fungující systém prevence ztráty bydlení,**
- **pokrytí potřeby služeb v lokalitě.**

Podrobné propojení cílů SPSZ, výstupů plánovaných opatření a definovaných dopadů je ilustrováno v následujícím schématu. Dále se budeme věnovat popisu jednotlivých opatření, která budou hodnocena v kontextu jejich očekávaných dopadů.

Schéma 2: Evaluované cíle, výstupy a dopady

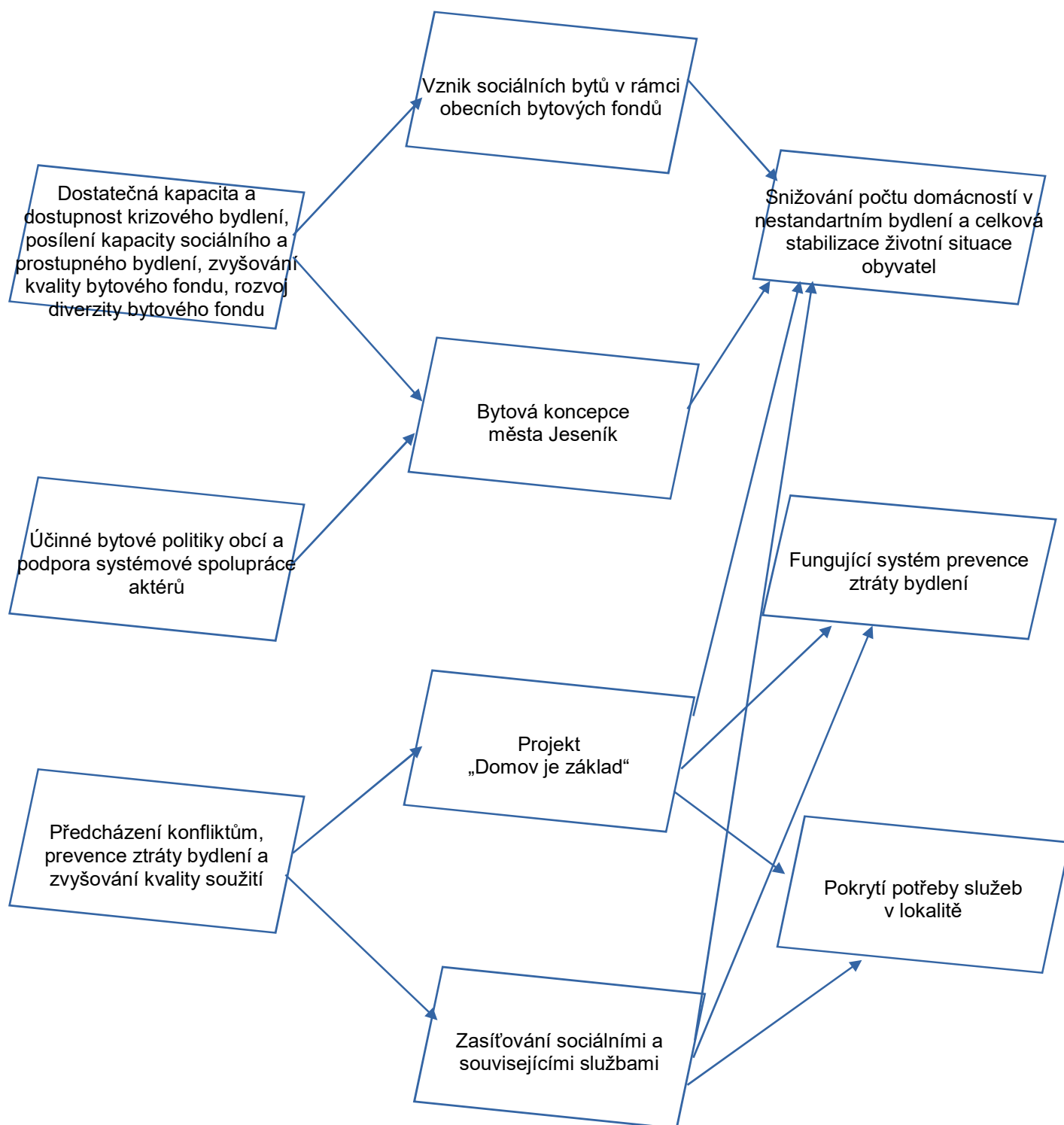

Schéma cílů, opatření a dopadů celkem jasně poukazuje na to, že realizovaná opatření přispěla k naplnění definovaných dopadů, a došlo tak k jistému zlepšení v oblasti bydlení na Jesenicku. Výpovědi respondentů a také výsledky monitoringu vypovídají o dostatečném

pokrytí službami (pokrytí je však nerovnoměrné). Fungující systém prevence ztráty bydlení existuje sice jen v jednom z mikroregionů Jesenicka, dobrá praxe však může dát vzniknout obdobným modelům v ostatních mikroregionech. Abychom dokázali zhodnotit, zda nebo spíše v jaké míře dochází ke snižování počtu domácností v nestandardním bydlení a celkové stabilizaci životní situace obyvatel, bylo by nutné provést hlubší analýzu za pomoci množství kvantitativních i kvalitativních dat. Segmentální data máme k dispozici z realizovaného monitoringu naplňování opatření SPSZ⁹.

Z provedených rozhovorů a výsledků monitoringu realizovaných opatření vyplývá, že nepříznivá situace v oblasti bydlení se výrazně nezměnila. Počet sociálních bytů vzrostl jen nepatrně, substandardních bytů dle zjištěných informací nebylo. Bytové podmínky, které jsou nutné ke stabilizaci životní situace obyvatel Jesenicka, jsou nadále nevyhovující.

V rámci podrobnější analýzy jednotlivých opatření jsme přistoupili k určitému zobecnění a stanovili čtyři, kterým je věnován prostor v následujících podkapitolách.

6.2.1 Vznik sociálních bytů v rámci obecních bytových fondů

Z výčtu plánovaných projektů výstavby sociálních bytů je patrné, že v případě mnoha obcí nebyly záměry realizovány. Koordinačně v rámci celé lokality nebo alespoň mikroregionů téma komunikováno není. Klíčoví aktéři v oblasti bydlení mají povědomí o tom, že dochází nebo mělo by dojít ke vzniku sociálních bytů v jednotlivých obcích, konkrétní informace o tom, kde, kolik a za jakých podmínek, nemají. Sdílení zkušeností tedy probíhá nahodile, lokální partnerství svolávána nejsou, platforma pro sociální bydlení dosud v lokalitě neexistuje. Také ve strategických dokumentech nejsou data k realizaci těchto projektů uvedena zcela správně. Tabulka 3, uvedená v na začátku této kapitoly, která byla vypracována na základě rozhovoru s expertem pro projekty IROP a zástupci jednotlivých obcí, odráží současný stav.

Dle aktuálních informací tedy k výstavbě za podpory výzev IROP došlo pouze v případě těchto obcí: Jeseník, Ostružná, Bernartice. Záměrem vybudovat sociální byty, se dlouhodobě zabývalo nebo doposud zabývá min. dalších 8 obcí, do této vize investovali někteří zástupci obcí ve spolupráci s ASZ množství času a v některých případech také financí. K realizaci však nedošlo a to především z důvodu projektových podmínek. Těmi nejčastěji artikulovanými překážkami jsou:

- nevýhodné projektové podmínky,
- finanční náročnost/nutnost financovat významnou část z rozpočtu obce (40%),
- dlouhá udržitelnost (20 let - v první vlně výzev to bylo pouze 5 let),
- omezená pravomoc v rozhodování, jací nájemníci do bytu vstoupí,
- náročná administrativa, průběžné kontroly atd.,
- zmatečnost jednání s ASZ, nekompetentnost a direktivnost pracovníků,
- odlišné investiční priority (výstavba kanalizace),
- politické změny v řadách samosprávy.

Starostové nepopírají, že ke spolupráci s ASZ jsou motivováni především možností čerpání financí z evropských fondů. Spolupráce je tedy často pouze formální. Podání projektu na podporu výstavby sociálních bytů někteří starostové chápou jako cestu k opravě nemovitosti v majetku obce. Zároveň však vnímají velký zájem obyvatel o byty a s tím velmi omezenou

⁹ Průběžná zpráva z monitoringu naplňování Strategického plánu sociální začleňování Jesenicko 2015 – 2018. ASZ (2019).

nabídku z jejich strany. Záměrem většiny obcí je byty vybudovat a hledají způsoby, jak toho docílit. Některé obce se rozhodli financovat opravu z vlastních zdrojů (Černá Voda), jiné očekávají výhodnější projektové výzvy. Zkušenosti s podporou ze strany s ASZ starostové hodnotí různorodě, někteří z nich jsou další spolupráci nakloněni. O tom ostatně vypovídá také zapojení se do navazujícího strategického plánování.

Vznikem bytové koncepce, myšlenkou pracovat se stávajícím bytovým fondem směrem k zpřístupnění dotčeným cílovým skupinám se jednotlivé obce (s výjimkou Jeseníku) spíše nezabývají. Cílová skupina, vnímaná jako nejpotřebnější, jsou senioři. V letošním roce tak např. začal být provozován obecní bytový dům s 15 byty určenými pro seniory v Písečné, vybudovanými za podpory MMR. Spolu se seniory by starostové rádi podpořili také mladé rodiny.

Obce v částech regionu s nejvíce rozvinutým turizmem, především Ostružná (s místními částmi Ramzová a Petříkov) se stávají zcela nedostupnými pro běžné občany kvůli vysokým cenám nemovitostí a pozemků, určených k rekreačním účelům. Místní občané jsou zcela vylučováni z běžného trhu s bydlením, pro zástupce dotčených cílových skupin jsou relevantní pouze obecní byty.

Tématem k řešení je dále poskytování sociální služby v sociálních bytech. Starostové tuto oblast nepovažují za problematickou a není vnímána jako bariéra ve výstavbě bytů, síť sociálních služeb je dle jejich názoru dostatečná. Např. obec Ostružná uzavřela smlouvu s jesenickou kanceláří Člověka v tísní o poskytování terénní služby v jejich dvou sociálních bytech, vystavěných z výzvy IROP. Jiní zástupci obcí mluví o organizacích Esther a Darmoděj, projektu „Domov je základ“ jako možných podpůrných organizací.

V analytické části TAP se uvádí, že „*obce zapojené do TAP Jesenicko 2019 - 2022 usilují o změnu tohoto nepříznivého vývoje a to především vybudováním sociálních bytů v lokalitě, přičemž předpokládáme, že v nejbližších letech dojde k vybudování dalších cca 52 sociálních bytů.*“ (TAP, 2019, s. 32) Šetření v rámci evaluace však ukazuje, že tato čísla jsou dosti ambiciózní a že takovýto počet bytů pravděpodobně naplněn nebude.

6.2.2 Bytová koncepce města Jeseník

Bytový fond města Jeseník obsahuje celkem cca 100 bytů (přesné číslo se liší v závislosti na aktuálním počtu k prodeji apod.). Vzhledem k velikosti území lze tento počet považovat za velmi nízký. Podobně jako v jiných městech byly byty postupně rozprodány, před tzv. privatizací fond čítal na cca 500 bytů. Přitom například v roce 2016 bylo evidováno 248 žádostí o byt, ale jen 3 byty byly přiděleny, takže je zřejmé, že počet bytů je vzhledem k poptávce dlouhodobě nedostatečný, a přitom se i nadále snižuje. (SA, 2019, s. 15)

Byty jsou vedeny jako „klasické“, těch je většina, aktuálně fond obsahuje osm bytů sociálních a dalších devět jich je vymezených pro „osoby s omezeným příjmem“¹⁰. Jeden byt je bezbariérový a trvale obsazen, krizový byt nebo byty s pečovatelskou službou absentují. Žádosti o přidělení bytu posuzuje bytová komise, která následně vydává doporučení radě města, která o přidělení bytu rozhoduje. Přidělení bytu je však podmíněno složením kaucí, která dosahuje výše trojnásobku měsíčního nájmu. V případě bytů vyčleněných pro osoby s omezeným příjmem je kauce stanovena na dvojnásobek nájmu.

V roce 2017 byla odborníky ASZ vypracována Podkladová analýza ke koncepci bydlení.

¹⁰ Na základě podmínek dotace poskytnuté na výstavbu těchto bytů je nájemní smlouva uzavírána s příjmově vymezenou osobou, viz Pravidla pro výběr nájemců městských bytů v Jeseníku určených k sociálnímu bydlení, dostupné z: <https://www.jesenik.org/odbory-meu/12-oddelenimajetku.html>. Příjmově vymezených bytů se týká ustanovení B (čl.III).

Ta popisuje následující problémy a bariéry bránící plošnému zlepšení bytové problematiky:

Potřeba sociálního bydlení výrazně přesahuje kapacity obecního bydlení v Jeseníku (...) Mezi bariéry pro dosažení standardního bydlení, jak vyplývá z rozhovorů provedených s představiteli města, neziskového sektoru i cílové skupiny, patří nízké příjmy sociálně vyloučených, jejich zadluženost, vstupní náklady pronájmu spojené s kaucí či provizí realitní kanceláře, malé kapacity cenově dostupného bydlení (včetně malých kapacit obecního bydlení), v některých případech také diskriminace na trhu s bydlením. Absence standardního bydlení může souviset se způsobem života spojeným s rizikovým chováním, ale také s větší zranitelností určitých skupin či nepříznivými životními událostmi. (Bedřich & Stanoev, 2017, s. 33)

Za hlavní bariéry pro získání/udržení si stabilního bydlení z pohledu cílové skupiny lidí v bytové nouzi jsou dále považovány problematické vztahy se sousedy – neschopnost začlenit se do lokální komunity a reálný nedostatek nabídek nízkoprahových pronájmů vhodné velikosti a cenové dostupnosti oproti předchozím letům.

V následujícím roce na základě analýzy a také inspirace v brněnském projektu Housing first (ve výsledku se otisklo jen minimálně) vznikla ve spolupráci s městem Jeseník koncepce sociálního bydlení. Část bytového fondu byla v souladu s touto koncepcí vyčleněna nebo rekonstruována pro účely sociálního bydlení. Jde o bytový dům s osmi bytovými jednotkami na ulici Tylova, zrekonstruovaný za podpory projektu IROP. Záměrem je zahrnout do této kategorie dalších 10–15 bytů. Bydlení v těchto bytech je časově ohraničené, maximální možná doba pobytu je stanovena na 24 měsíců. Bydlení je podmiňováno čerpáním sociální služby, tedy pravidelnou spoluprací se sociálními pracovníky. Žadatel o byt musí být v bytové nouzi dle typologie ETHOS¹¹ a má nízké příjmy, není dlužníkem města Jeseník anebo má dluh v max. výši 15 000 Kč a přistoupí na splátkový kalendář ve věci tohoto dluhu a zaváže se jej splácet v následném období a dále má trvalý pobyt ve městě Jeseník min. jeden rok nebo má sepětí s tímto městem alespoň tři roky. Byty jsou v současnosti plně obsazeny, převažují rodiny s dětmi.

Ze získaných dat především z rozhovorů s klíčovými aktéry v oblasti bydlení lze usuzovat spíše negativní hodnocení koncepce spojené s bytovým domem na Tylové. Je vnímána jako nevhodně designovaná, přidělování bytů je netransparentní, ale především se objevuje názor, že nepřinesla žádné výraznější změny v dlouhodobě opomíjené a nekonceptně řešené oblasti bydlení v městě Jeseník.

6.2.3 Projekt „Domov je základ“

Projekt Svazku obcí mikroregion Žulovsko je některými respondenty označován za jediný výstup evaluovaného SPSZ. Vedle jesenické bytové koncepce jde v současnosti skutečně o jediné koncepční řešení bytové problematiky, ačkoliv nejde o celé území lokality, ale pouze o jeden z mikroregionů. Projekt byl zaměřený na účinnou bytovou politiku, podporu systémové spolupráce aktérů, předcházení konfliktům, prevenci ztráty bydlení a zvyšování kvality soužití. Konkrétně bylo zamýšleno vytvoření mechanismů přímé podpory obyvatelům, kterým hrozí ztráta bydlení z důvodu neplacení nájmu nebo domov již ztratili, prostřednictvím provázané práce preventivistů ztráty bydlení se sociálními službami, návaznými službami, zástupců obcí a případně dalšími institucemi a subjekty formou multidisciplinární spolupráce.

¹¹ ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR. Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/cz_8621229557703714801.pdf

Projekt byl podrobně zmapován v rámci monitoringu naplňování SPSZ, kde je mimo jiné uvedeno:

V průběhu monitorovacích období realizátor pracoval se 109 osobami, kterým hrozila ztráta bydlení. Dle vyjádření realizátora se v případě 107 osob podařilo díky podpoře snížit hrozbu ztráty bydlení a udržet osoby ve standardním bydlení (...) V monitorovacím období realizátor zprostředkoval bydlení 15 - ti osobám, ve dvou případech se osobám podařilo zajistit ubytování (mimo standardní bydlení) v jiných formách např. ubytovna nebo azylový dům (...) Jednou z aktivit realizátora bylo i zajištění vybavení domácnosti nebo řešení hygienicky nevyhovujícího bydlení. Dle vyjádření se ve sledovaném období podařilo 23 osobám zajistit vybavení domácnosti a pro dvě osoby zajistit změnu podmínek z nevyhovujícího bydlení do bydlení vhodného. (Zpráva z monitoringu SPSZ, 2019, s. 16-17)

Projekt naplnil nastavené indikátory a v době jeho ukončování na společné schůzce starostů a zástupců ASZ projevíli starostové zájem o jeho pokračování. Projekt financovaný z výzvy OPZ č. 52 tedy pokračuje pod názvem „Domov je základ II.“, kde je navíc zahrnuta obec Vlčice. V rámci Poradny prevence ztráty bydlení Svazku obcí mikroregionu Žulovska a obce Vlčice působí celkem 3 tzv. preventistky ztráty bydlení. Kromě Žulové nabízí své služby také ve Vlčicích a ve Vidnavě, terénně pokrývají také obce Skorošice, Velkou Kraš, Kobylou nad Vidnávkou, Vápennou, Černou Vodu a Starou Červenou Vodu. Projekt je designovaný obdobně, vedle poradenství jakožto stěžejní aktivity jsou realizovány komunitní akce jako kurz levného vaření nebo bazar s oblečením. Z rozhovorů s aktéry na poli sociálního začleňování je patrné, že projekt se etabloval a získal si místo v síti subjektů zabývajících se sociálním začleňováním a bydlením.

Kritika se vztahuje na nevhodnost zastřešení projektu OÚ, a tak nemožnost pracovníků být v neutrální pozici a potažmo nebýt jakousi „prodlouženou rukou úřadu“. Obavy vyvstávají také z tenké hranice mezi aktivitami projektu a sociální prací. Protiargumentem je však aktivní spolupráce se sociálními pracovníky, působícími v obcích.

„Domov je základ“ tedy nepochybně pozitivně přispívá k hustotě služeb a jiných podpůrných opatření v lokalitě. Co se týče dlouhodobějších dopadů na situaci v regionu, samotní realizátoři projektu hodnotí situaci poměrně skepticky:

„Je to dosti drsný kraj. Máme domácnosti s pomalu hliněnou podlahou! Množství lidí bydlí v domech v dražbě. Jestli je tu nějaký zlepšení? Oni nám umírají! Že by se nám stěhovali do lepšího, to teda nepozoruju. Přes nějaké služby že by získali lepší bydlení, to ne. Opravdu vymírají, v souvislosti s těmi bytovými podmínkami.“ (z rozhovoru s pracovníci projektu)

Hmatatelné pozitivní změny vnímají pracovníci především v případě seniorů, které umísťují v domech s pečovatelskou službou, domovech pro seniory apod. Z výsledků monitoringu lze jednoznačně usuzovat, že projekt je funkčním systémem prevence ztráty bydlení, a že všeobecně přispívá k stabilizaci životní situace obyvatel.

6.2.4 Zasiťování sociálními a souvisejícími službami

V rámci evaluovaného SPSZ přispěly k zasiťování sociálními a souvisejícími službami níže uvedené projekty. Uvedené projektové aktivity jistě přispěly k pokrytí potřeby služeb v lokalitě. Ty jsou nutné ke zvyšování kompetencí k samostatnému bydlení (schopnosti udržet si bydlení,

finanční gramotnost, zvládání udržení chodu domácnosti atd.) obzvláště v situaci, pokud je nabídka dostupných bytů v lokalitě tak významně omezená.

Informace čerpáme z Průběžné zprávy z monitoringu naplňování SPSZ, která podrobně zkoumá jednotlivé aktivity, ale uvádí také, že většina realizátorů nestanovila a nesledovala dopady na životní situaci klientů. Kromě projektu „Předsudek je jako nemoc“ byly aktivity udrženy, ať už v pokračujícím projektu nebo vtělením do jiných služeb.

- **Člověk v tísni o.p.s.: Sociální práce za kopcem**

V rámci tohoto projektu došlo k navýšení kapacit dvou sociálních služeb, konkrétně sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a terénního programu. Dle zprávy z monitoringu bylo oběma službami podpořeno 84 osob.

- **Zahrada 2000, z.s.: Komunitní sociální práce**

Díličními cíli projektu bylo: Propojení aktivních členů komunity, zapojení dalších osob do komunity a komunikace komunity směrem navenek. V souladu s principy komunitní práce (a se zapojením peer konzultantů, pořádáním komunitních akcí i setkání s veřejností) byly cíle naplněny.

- **Boéthéia, společenství křesťanské pomoci, z.s.: Předsudek je jako nemoc**

Projekt se zaměřil na zdravotní stav klientů azylových domů. Cílem byla motivace osob z CS k řešení péče o své zdraví (prostřednictvím individuální práce, poradenství a informativně/edukativních aktivit, stejně jako k udržení/zlepšení jejich zdravotního stavu). Klientům byla např. zajišťována psychologická zdravotní péče, vyřízení karty pojištěnců, zajištěna registrace u obvodního lékaře.

- **Darmoděj, o.s.: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – Mikulovice**

NZDM nabízelo především volnočasové aktivity. Aktivity pravidelně navštěvovalo 10 osob z cílové skupiny (dětí a mládež 15 – 26 let), v ostatních případech byla docházka vždy dle zájmu a možností jednotlivých klientů. Volnočasové aktivity v NZDM nebyly cílem, nýbrž prostředkem pro realizaci sociální práce s cílovou skupinou, navázání kontaktu, odhalení sociálně patologického jednání či nácviku sociálních dovedností.

- **Středisko rozvoje sociálních služeb, o.p.s.: Jesenicko proti dluhům**

Klíčovou aktivitou projektu je poskytování poradenství, primárně ambulantní formou, mimo režim sociální služby. Aktivity poradny byly jednak individuální poradenství a dále osvětová činnost (formou besed a přednášek), která v řadě případů motivuje účastníky akcí k následné individuální spolupráci. Individuální pomoc byla poskytnuta 159 osobám, osvětových akcí se zúčastnilo celkem 329 osob.

V lokalitě probíhá komunitní plánování a také střednědobé plánování sociálních služeb¹². V době vzniku SPSZ působilo na území ORP Jeseník celkem 20 organizací, poskytujících sociální služby, nyní je jejich počet 30¹³. Jak uvádí situační analýza z r. 2019, „*Situace v oblasti sociálních služeb je poměrně nepřehledná a vyznačuje se specifickým rozdělením působnosti i komplikovanými vztahy mezi některými organizacemi a samosprávou nebo mezi jednotlivými organizacemi navzájem.*“ (SA, 2019, s. 50) Analytická část evaluovaného SPSZ také poukazuje na problematiku překrývání služeb a nevyjasněných vztahů mezi poskytovateli. Definovala problémy v oblasti koordinace a součinnosti sociálních služeb v regionu, kdy v některých místech je služeb nadbytek a v jiných nedostatky.

Opatření navržená v oblasti rozvoje sociálních služeb SPSZ na tato zjištění měla reagovat.

¹² Informace dostupné z: <http://kpj.mujs.cz/historie-a-soucasnost>

¹³ Informace dostupné z: <http://kpj.mujs.cz/katalog-poskytovatelu-socialnich-sluzeb>

Opatření navržená v oblasti rozvoje sociálních služeb této strategie na většinu těchto zjištění reagují a v principu navrhuji zvýšení kapacit služeb. Sociální práce v nejpotřebnějších tematických oblastech, posílení sociální práce obcí včetně zvýšeného používání metody case-managementu, která zajistí lepší koordinaci a synergii jednotlivých aktérů podpory a zavádění komunitní práce jako jednoho z nástrojů zvýšení vlivu uživatelů služeb na jejich rozsah a podobu. (SPSZ 2015-2018, s. 21)

Z analytické části navazujícího SPSZ 2019-2022 a také z aktuálně získaných dat lze usuzovat, že tento stav částečně setrvává. Oslovení respondenti sice vnímají určité zlepšení, nadále jsou však akcentována především tato dvě témata:

- pokrytí služeb v periferních obcích, především na Mikulovicku nebo ve Vidnavě, je pouze formální, terénní služba zde působí jen omezeně,
- starostové menších obcí se jen částečně orientují v nabídce sociálních služeb, prezentace jejich aktivit je dle nich nedostatečná.

Perspektivou dalšího definovaného dopadu, tedy snižování počtu domácností v nestandardním bydlení a celkové stabilizace životní situace obyvatel, situaci můžeme demonstrovat následujícími daty.

Tabulka 4: Počet vyplacených sociálních dávek v jednotlivých obcích Jesenicka

Trvalá adresa osoby - obec	Celkový počet vyplacených											
	příspěvků na bydlení			příspěvků na živobytí			doplateků na bydlení			dávek MOP		
	srpen 2018	srpen 2019	srpen 2020	srpen 2018	srpen 2019	srpen 2020	srpen 2018	srpen 2019	srpen 2020	srpen 2018	srpen 2019	srpen 2020
Bělá pod Pradědem	18	16	9	7	12	9	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0
Bernartice	36	37	37	29	14	20	15	6	8	0	1 až 5	0
Bílá Voda	1 až 5	8	7	11	10	10	6	1 až 5	1 až 5	0	1 až 5	0
Černá Voda	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	6	6	0	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0
Česká Ves	60	45	37	22	13	11	10	9	1 až 5	0	0	1 až 5
Hradec-Nová Ves	1 až 5	7	1 až 5	1 až 5	0	1 až 5	0	0	0	0	1 až 5	0
Javorník	79	86	64	69	64	66	34	31	31	1 až 5	1 až 5	0
Jeseník	319	226	189	101	58	83	48	47	46	7	1 až 5	1 až 5
Kobylá nad Vidnavkou	1 až 5	1 až 5	1 až 5	11	12	9	8	10	7	0	1 až 5	0
Lipová-lázně	19	21	14	8	1 až 5	6	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0
Mikulovice	43	30	30	26	23	22	11	12	7	1 až 5	0	1 až 5
Ostružná	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Písečná	11	10	6	8	7	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0	1 až 5
Skorošice	20	17	9	7	1 až 5	6	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0	1 až 5
Stará Červená Voda	7	6	1 až 5	10	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	1 až 5	0	1 až 5	1 až 5
Šupíkovice	8	1 až 5	1 až 5	1 až 5	6	1 až 5	0	1 až 5	1 až 5	0	0	0
Uhelná	11	14	9	14	16	20	9	8	10	0	0	1 až 5
Vápenná	12	10	12	15	7	15	9	3	1 až 5	1 až 5	0	1 až 5
Velká Kraš	12	12	11	22	21	13	7	8	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0
Velké Kunětice	13	10	6	9	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0	0	0
Vidnava	50	62	43	54	45	46	18	18	17	1 až 5	1 až 5	0
Víčice	1 až 5	1 až 5	6	8	8	1 až 5	1 až 5	1 až 5	1 až 5	0	0	0
Žulová	21	28	22	22	13	14	8	1 až 5	7	0	0	0

Zdroj: Odbor programového financování a statistiky MPSV.

Z dat uvedených v tabulce vyplývají zejména tyto skutečnosti:

- V roce 2018 byl dle propočtu průměrný počet domácností pobírajících příspěvek na bydlení 751, příspěvek na živobytí 462 a doplatek na bydlení 204. Tato čísla je tedy možná interpretovat tak, že se v ORP Jeseník v roce 2018 nacházelo 462 rodin, které

se potýkaly s hmotnou nouzí a zároveň využívaly institucionální podpory úřadu práce. Podobně je možné říct, že bylo v regionu asi 751 domácností, které měly problém s úhradou nákladů spojených s bydlením a pobíraly PnŽ, u 204 z nich byly tyto potíže značné a musely k PnŽ pobírat také doplatek na bydlení, případně jej pobíraly na úhradu nákladů spojených se substandardními formami bydlení (azylové domy, ubytovny).

- Mezi lety 2018 až 2020 došlo ke snížení vyplácení příspěvku na bydlení o 30 %, příspěvku na živobytí v obcích Jesenicka o 19%, doplatku na bydlení v obcích Jesenicka o 17%.
- Dle podílu příjemců dávek hmotné nouze (PnŽ a DnB) na počet obyvatel patří mezi nejzatíženější obce Vidnava a Bernartice spolu s centrálním Jeseníkem.

6.3 Naplňování cílů KPSVL

Klíčovým východiskem tvorby strategického plánu sociálního začleňování je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám, který je v Metodice KPSVL¹⁴ definován jako „zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF“. Následující část evaluační zprávy se zaměřuje na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje preferované principy, jimiž je adresnost, koordinace, konzistence, synergie. Kromě uvedených principů se věnujeme také udržitelnosti, kterou chápeme jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

6.3.1 Adresnost a relevance

Dle dostupných informací ze strategických dokumentů, v minulosti provedených analýz a také na základě provedených rozhovorů, je lokalita Jesenicko vnímána jako svým způsobem vyloučená lokalita ve své celistvosti, nebo jsou alespoň na jejím území shledávána problematická místa s koncentrací jevů spojených se sociálním vyloučením. Aktéři na poli sociálního začleňování se také shodují, že v souvislosti s realizovanými opatřeními došlo v horizontu posledních cca 5 let ke zlepšení, nebo alespoň nedochází ke zhoršování. Pokud se tedy ptáme na adresnost ve smyslu zacílení intervencí a koncentrace zdrojů na řešení problémů, byl tento princip naplněn.

Vzhledem k výše uvedenému zůstává otázkou, zda v souvislosti s roztříštěností lokality a zjevného rozdělení na jednotlivé mikroregiony, opatření nespecifikovat územně, nikoliv je designovat na celé Jesenicko. Konkrétní opatření SPSZ sice vycházela z potřeb obyvatelstva, byla zjišťována a sumarizována v rámci platformy či analytických šetření, přístup místních aktérů z řad samospráv a také poskytovatelů sociálních služeb se však liší, a proto jsou jejich reakce na celoplošné strategické dokumenty různé. Jako příklad můžeme uvést opatření vzniku bytové koncepce, které je jen těžko uchopitelné v obcích, které buďto nedisponují bytovým fondem nebo jsou v řešení bytové politiky na startovací čáře a vytváření koncepce je nerelevantní.

¹⁴ METODIKA KOORDINOVANÉHO PŘÍSTUPU K SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝM LOKALITÁM. ASZ. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodikakoordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

6.3.2 Konzistence s potřebami

V tomto principu, více než v ostatních definovaných, se projevuje ona rozsáhlost a rozmanitost lokality. Designovat relevantní opatření v množství svébytných obcí je obtížné. Nicméně realizovaná opatření se více soustředila na centrální město Jeseník, což souvisí se sídlením klíčových organizací a jiných aktérů (např. zavedení APK ve městě Jeseník, kde se nachází stanice MP). Okrajové části, především potom Mikulovicko či Vidnava, byly opatřeními zasaženy řídčeji. Tématu se věnujeme také v kapitole Zasíťování sociálními službami, z které mimo jiné vyplývá fakt, že zejména terénní služby potřebují kvalitnější koordinaci, aby efektivně odpovídali potřebám zástupců cílových skupin na celém území.

6.3.3 Koordinace

Tento princip shledáváme jako nejslabší místo premis KPSVL. Znovu je zde úzká souvislost s nesourodým charakterem území. Za významné faktory lze dále považovat personální změny na pozici lokálního konzultanta, jeho metodika, expertů na jednotlivá témata. Situaci demonstruje absence lokálních partnerství (poslední bylo svoláno před cca 2 lety), neexistence proklamované platformy k sociálnímu bydlení, zjevná dezorientace aktérů v chápání současné role ASZ v lokalitě.

Úspěšně realizovaný monitoring opatření SPSZ a také spolupráce na navazujících strategických dokumentech (SPSZ 2019-2020, TAP) však vypovídá o schopnosti spolupráce. Kvalitně koordinovaná je v současnosti na Jesenicku oblast dluhů. Dluhová platforma je nyní spolu s komunitním plánováním sociálních služeb nejvýznamnějším prostorem pro setkávání a koordinaci práce aktérů na poli sociálního začleňování a síťování jednotlivých aktivit.

6.3.4 Synergie na úrovni opatření

Vzhledem k limitům v oblasti koordinace lze tento princip považovat za jedno ze slabých míst v dané lokalitě. Nelze pominout fakt, že většina obcí rozsáhlého území vstoupila do spolupráce s ASZ, také na úrovni centrálního Jeseníku spolupracovaly všechny významné organizace. Byla realizována lokální partnerství, z nichž vzešly strategické dokumenty, které přinesly mnohá pozitiva a zlepšení v oblasti sociálního začleňování. Princip synergie tedy naplněn byl. Jde však jistě o oblast, kterou je třeba posilovat, i přes zjevné bariéry ve smyslu rozsáhlosti regionu, negativních zkušeností z minulosti či zaznamenané frustrace ze vzájemné spolupráce.

6.3.5 Udržitelnost

Udržitelnost je principem zjevně naplněným, pouze pokud bereme v potaz pokračující projektová opatření. Všechna pokračují buď s číslicí II. za názvem projektu (Domov je základ, APK, NZDM Darmoděj), nebo byly úspěšně ověřené principy práce vtěleny do jiných služeb (Komunitní práce Zahrady 2000, Za Kopcem Člověka v tísní). Jen v případě projektu organizace Boetheia „Předsudek je jako nemoc“ se nepodařilo zajistit jeho pokračování a to pouze z důvodu formální chyby v projektové žádosti. Také záměr výstavby sociálních bytů v jednotlivých obcích je pro jejich zástupce aktuálním tématem, soustředí se na hledání zdrojů k realizaci. Některé byty vznikají či vznikly a slouží svému účelu.

Ojedinelá koncepce sociálního bydlení ve městě Jeseník není většinou aktérů považována za kvalitní a nehraje tak roli držitele tohoto nástroje a příkladu dobré praxe. Udržitelnost tohoto segmentu je tak ohrožená.

6.4 Spolupráce aktérů a ASZ

Závěrem shrnutí silných a slabých stránek lokálního partnerství v lokalitě Jesenicko:

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
▪ Posílení spolupráce v sociální oblasti mezi obcemi především v rámci jednotlivých mikroregionů. ▪ Zvýšení zájmů vedení obce o řešení problémů sociálního vyloučení, aktuálně výrazněji právě o oblast bydlení. ▪ Zvýšení kompetencí zástupců obcí ve způsobu získávání financí z dotačních titulů. ▪ Existence stávající minimální sítě sociálních služeb – sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence. ▪ Vzájemná informovanost a zlepšené vztahy mezi jednotlivými poskytovateli sociálních služeb. ▪ Zavádění inovativních metod jako je komunitní práce nebo housing first v oblasti bydlení.	▪ Nerealizace opatření v oblasti sociálního bydlení a koncepcí bytových fondů. ▪ Zaměření na investiční záměry, méně pak na měkká opatření v oblasti bydlení. ▪ Absence společné koordinace a nižší vzájemná podpora aktérů. ▪ Negativní zkušenosti zástupců obcí s projektovými výzvami, frustrace z neúspěchů vzájemné spolupráce. ▪ Pozornost je věnována především oblasti dluhů. ▪ Fluktuace pracovníků na klíčových pozicích.

7 Závěry evaluace a doporučení

Evaluační zpráva přinesla výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s lokalitou Jesenicko v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování 2015 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti bydlení. SPSZ má z pohledu evaluace určité limity, a to především v definování priorit a cílů v návrhové části. Omezená strukturace a definice problémů v analytické části ztížila tvorbu evaluačního designu, a definování dopadů opatření. Data v již existujících analytických dokumentech byla mnohdy zmatečná a rozhovory s místními aktéry provázely emoce spojené s předchozími zkušenostmi ze spolupráce.

Evaluační šetření se dále muselo vyrovnávat se specifickým charakterem lokality, zejména s rozsáhlostí území a svébytností jednotlivých obcí a mikroregionů. Geneze spolupráce místních aktérů s ASZ je také komplikovaná a je dělena do několika etap, které vyústily v současnou vzdálenou podporu omezeného počtu obcí a klíčový strategický dokument Tematický akční plán Jesenicko 2019-2022 (TAP).

Značná část opatření navržených v SPSZ byla úspěšně realizována. Pozitivně hodnoceno je především posílení kapacit stávajících sociálních služeb a implementace inovativních metod jako je komunitní práce. V jednom z mikroregionů také úspěšně probíhá již druhá etapa projektu, který funguje jako účinné opatření prevence ztráty bydlení. Cíl vybudování dostatečného množství sociálních bytů a diverzifikace obecních bytových fondů, se naplnil jen částečně a poukázal na limity v nastavení dotačních výzev perspektivou místních samospráv.

Data získaná z evaluačního šetření vypovídají o pozitivních dopadech v těchto oblastech:

- snižování počtu domácností v nestandardním bydlení a celková stabilizace životní situace obyvatel,
- pokrytí potřeby služeb v lokalitě,
- fungující systém prevence ztráty bydlení.

Oblast bydlení, jeden z hlavních pilířů úspěšného sociálního začleňování, je místními aktéry nadále vnímána jako významné téma k řešení, což se také odrazilo v tematickém zúžení TAP – dluhy a bydlení. Objevují se iniciativy v podobě zavádění principů housing first či inovativní způsoby zvyšování kompetencí k bydlení. K snahám o zlepšení v oblasti bydlení přikládáme některá doporučení, která vykrystalizovala z evaluačního šetření:

- posílit koordinaci jednotlivých aktivit a komunikaci se zástupci samosprávami, vyjasňovat roli ASZ,
- iniciování platformy sociálního bydlení, která by zajistila sdílení zkušeností a úspěšných praxí napříč regionem,
- pokud obce nemohou vstupovat do projektových výzev k výstavbě bytů, hledat jiné způsoby k docílení definovaných dopadů (efektivní využívání stávajících bytových fondů, posilování měkkých dovedností obyvatel znevýhodněných na běžném trhu s bydlením),
- terénní sociální služby posílit v okrajových částech regionu,
- stabilizovat a posilovat stávající krizové bydlení (+ vznik krizových bytů),
- podrobně zmapovat bytovou situaci početně méně zastoupených cílových skupin jako jsou např. osoby se zdravotním postižením.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Obce se sociálně vyloučenými lokalitami na území Jesenicka.....	9
Tabulka 2: Priority a cíle evaluované na základě tematického zúžení*	17
Tabulka 3: Přehled bytové situace v obcích participujících na SPSZ 2015-2018*	21
Tabulka 4: Počet vyplacených sociálních dávek v jednotlivých obcích Jesenicka.....	32

Seznam schémat

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí	12
Schéma 2: Evaluované cíle, výstupy a dopady	26

Seznam obrázků

Obrázek 1: Mikroregiony Jesenicka.....	7
Obrázek 2: Geografická mapa Jesenicka.....	8

Seznam literatury

- *Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby* [online]. MPSV/Právo na dětství, 2015 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-mistni-site-jesenik
- *Analýza pocitu bezpečí ve městě Jeseník v období let 2017 - 2019* [online]. Město Jeseník, 2017. Interní dokument. S. 15.
- *Evaluační v lokálních partnerstvích. Období 2008 - 2010: Část 4: Jesenicko* [online]. Sociofaktor, 2011 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>
- KAŠPAROVÁ, Irena, Štěpán RIPKA a Kateřina SIDIROPULU JANKŮ. *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice - moravské lokality. Lokalita Jeseník*. Praha: Úřad vlády České republiky, Kancelář Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity, 2008
- *Komunitní plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku 2014 - 2017* [online]. ORP Jeseník, 2017 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://kpj.mujs.cz/dokumenty>
- *Možnosti rozvoje území. Základní mezioborová studie: Kraj Olomoucký: Jesenicko, Javornicko* [online]. Fond dalšího vzdělávání, 2015 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.pracovnavyky.cz/downloads/JESENICKO%20web.p>
- *Průběžná zpráva z monitoringu naplňování Strategického plánu sociální začleňování Jesenicko 2015 – 2018*. ASZ, 2019.
- STANOEV, Martin a Adam BEDŘICH. *Tematický výzkum: Podkladová analýza ke koncepci*

sociálního bydlení města Jeseník [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2017 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>

- *Situační analýza obce Mikulovice* [online]. ACCENDO, 2013 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-mikulovice>
- *Strategický plán sociálního začleňování Jesenicko 2015 - 2018* [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2015 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>
- *Strategický plán sociálního začleňování Jesenicko 2019 - 2022* [online]. 2019 [cit. 2019-07-23]. Rozpracováno. Agentura pro sociální začleňování/Lokální partnerství Jesenicko. Interní dokument.
- *Strategický plán lokálního partnerství Jesenicko* [online]. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2010 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>
- *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku 2018 - 2020* [online]. ORP Jeseník, 2017 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://kjpj.mujes.cz/dokumenty/i/217-sprss-orp-jesenik-2018-2020>
- ŠMOLDAS, Martin: *Situační analýza Jesenicka. Analýza sociálního vyloučení ve vybraných obcích Jesenicka*. ASZ, 2019.
- Výzkumný tým Agentury pro sociální začleňování. *Tematický výzkum: Sonda do poskytování sociálních služeb vyloučeným a vyloučením ohroženým osob na Jesenicku, Žulovsku a Javornicku: Závěrečná zpráva z výzkumného screeningu* [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2018 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>
- *Výroční zpráva za rok 2017* [online]. 2019 [cit. 2019-07-23]. Dostupné z: http://www.shop-admin.cz/userdata/shopimg/boetheia/file/Vyrocní_zpravy/Výroční%20zpráva%202017.pdf. Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek.
- *Zajištění kvalitativní analýzy dopadu aktivit projektu na cílovou skupinu „Sociální integrace na Jesenicku“, registrační číslo CZ.1.04/3.2.00/55.00006: Realizace: Sociotrendy (druhá etapa - 11/2012 až 03/2013)* [online]. Sociotrendy, 2015 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <https://www.jesenik.org/storage/Marakova/Aktivity>
- *Zpráva o činnosti v pilotních lokalitách v letech 2008 - 2011: Lokalita Jesenicko* [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2012 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-jesenicko>
- *Zpráva z monitoringu města a ORP Jeseník*. Mobilní tým, Člověk v tísni, op.s. Olomouc, 2019.